
Famílies del segle XXI: noves subjectivitats, nous vincles

PID_00255599

José Ramón Ubieta Pardo

Temps mínim de dedicació recomanat: 4 hores

José Ramón Ubieto Pardo

Psicòleg clínic i psicoanalista. Membre de l'Associació Mundial de Psicoanàlisi. Ha estat coordinador del projecte per a nens, joves i famílies Interxarxes, impulsat per l'Ajuntament de Barcelona en col·laboració amb la Generalitat de Catalunya. És professor col·laborador de la UOC i col·laborador de *La Vanguardia*. Ha publicat nombrosos articles en diferents revistes nacionals i internacionals. És autor, entre altres treballs, de «Verdad y ficción en la adopción: el mito del origen», capítol publicat a *La adopción y el acogimiento: Presente y perspectivas*, *El trabajo en red. Usos posibles en salud mental, educación y servicios sociales*, *La construcción del caso en el trabajo en red. Teoría y práctica*, *TDAH. Hablar con el cuerpo*; coordinador del llibre *Bullying: Una falsa salida para los adolescentes*, i coautor, juntament amb M. Pérez Álvarez, de *Niñ@s hiper. Infancias hiperactivas, hipersexualizadas, hiperconectadas*.

La revisió d'aquest recurs d'aprenentatge UOC ha estat coordinada pel professor: Jordi Solé Blanch (2018)

Segona edició: setembre 2019
© José Ramón Ubieto Pardo
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2019
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Realització editorial: FUOC

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars dels drets.

Índex

Introducció	5
1. Canvis socials i transformacions familiars	7
2. Nous imperatius en la societat del rendiment	8
3. Nous rols familiars	10
4. Els acolliments familiars avui	12
4.1. La demanda	13
4.2. L'encontre	14
4.3. La realitat de l'adolescència	15
4.4. Els professionals dels serveis d'acolliment familiar	16
5. L'acolliment en família extensa	18
5.1. Com treballar amb aquestes famílies (extenses) d'acollida?	22
Bibliografia	27

Introducció

Avui és una evidència que assistim al final d'una època en la qual el progrés semblava una conseqüència natural del sistema productiu. Progrés iniciat sota el règim del pare, aquest patriarcat en el qual la figura del pare patró, amo sense rèplica, brillava sobre les altres. Aquest règim va sucumbir progressivament a una nova religió, comandada per l'aliança entre la ciència (especialment la tecnologia derivada, l'anomenada *tecnociència*) i el capitalisme.

Les transformacions familiars de les últimes dècades (aquesta segona transició de la qual parlen els sociòlegs de la família) ja anticipaven aquest final d'època. Pensar avui en la família exigeix, doncs, i més que mai, donar moltes explicacions, afegir significacions a un concepte que ha viscut moltes transformacions en un breu lapse de temps. Només cal fullejar els suplementos dominicals dels diaris nacionals per veure com, de manera regular, recol·lecten un seguit de signes en els quals es mostra aquesta suposada «crisi» de la família i que sempre oculten un implícit: la idea que hi hauria (hagut, en el passat) una harmonia en l'àmbit domèstic. La paradoxa del missatge catastrofista és que la família continua gaudint de bona salut i és considerada per tothom com la institució que millor sobreviu als canvis, malgrat totes les dades, que canvien segons la moda, l'època i la ideologia.

El fenomen dels desnonaments i la crisi en conjunt han posat de manifest la importància d'aquest capital relacional. Sabem que la casa –com a refugi familiar– té una funció de protecció i ha estat tradicionalment un element de subsistència davant de les amenaces externes. D'altra banda, proporciona un sentiment d'identitat i pertinença social. La casa és la *domus* del clan, referència simbòlica de les generacions i del llinatge. A més, la casa és, en la realitat psíquica de cada persona, una projecció del seu cos i de la seva intimitat, un aspecte més modern i menys present en l'antiguitat, on la intimitat no era un valor, ja que el jo no existia com a tal (Ubieto, 2015). És per això que els robatoris i la desaparició d'objectes personals comporten un patiment afegit i la sensació, moltes vegades, d'haver estat violats en la intimitat. La pèrdua de la casa, quan es produeix com a resultat d'un imperatiu (desnonament, ruïna, catàstrofe), comporta un sentiment de desemparament, d'indefensió, i una angoixa envers el futur que de vegades pot provocar actes extrems com el suïcidi (Ubieto, 2017b).

1. Canvis socials i transformacions familiars

Aquesta constància de la família no és sense canvis. Per captar la lògica d'aquestes transformacions i la incidència que tenen en els vincles entre pares i fills, siguin afectius, educatius o socials, cal fixar-se una mica en la naturalesa dels vincles socials actuals, vincles que influeixen en cadascun de nosaltres, de vegades fins i tot sense que ens adonem d'aquests canvis.

Avui no podem pensar la subjectivitat dels nens i adolescents sense tenir en compte tres transformacions clau, encara en curs, que hi incideixen i que comporten una suma d'incertesa i angoixa considerable per als pares, els docents, els psicòlegs i, per descomptat, els mateixos adolescents.

En primer lloc, la que afecta el treball, com a significant amo i com a pol identificatori en la construcció de la persona. L'actual precarietat, que no sembla que sigui passatgera, la crueta del vincle que proposa, on el rendiment/benefici és l'únic valor, constata, com ens han mostrat Sennett (2000), Bauman (2005) i d'altres, que el subjecte és en si mateix un objecte consumible i d'un sol ús. Si fins a fa unes quantes dècades la promesa del sacrifici que implicava la formació i l'esforç es traduïa en estabilitat futura i bona vida; avui la feina s'associa més aviat a la degradació. Això incideix ja en la infància i en l'adolescència, on el saber també es veu afectat per aquesta degradació i aquesta subordinació al rendiment. El debat actual sobre el futur de l'educació ens mostra els intents desesperats dels pedagogs per restaurar el valor del saber quan el rebuig es fa cada vegada més palès en forma de fracàs escolar, absentisme (inhibició) o conductes perturbadores per desatenció o hiperactivitat (Fernández Martorell, 2008).

La segona gran transformació està relacionada amb la família, les seves dinàmiques i la desorientació en la qual viuen molts pares. El declivi de la *imago* paterna, l'horitzontalitat dels vincles, la solitud de no poques mares, afecten de ple la subjectivitat dels fills. És per això que un dels símptomes d'aquest canvi és l'anomenada «violència filio-parental».

La tercera transformació és la que ha introduït la tecnologia en la seva aliança amb el capitalisme: la producció en sèrie d'objectes, que ja no només amplifiquen els sentits, com anticipava Freud, sinó que es connecten cada vegada més estretament amb el cos, fins al punt de començar a fer realitat la hibridació entre l'home i la màquina (xips corporals). Aquest nou territori, que és la realitat virtual, ja forma part de la vida dels adolescents des que neixen. I, com passa amb les transformacions anteriors, comença també a generar símptomes: parasitisme, compulsions, nous riscos i, fins i tot, una nova figura del desempament: el desempament digital.

2. Nous imperatius en la societat del rendiment

Aquestes transformacions van acompanyades de nous imperatius als quals estem subjectes avui, diferents dels clàssics vinculats al progrés i les seves exigències: Déu, pàtria i rei.

- D'una banda, tenim la recerca permanent de la felicitat en la forma d'un gaudi màxim. El costat salvatge del capitalisme es tradueix en la cobdícia i els diners com a valor suprem, emmascarats pels valors democràtics i individualistes (emprenedors, apoderament, llibertat de decisió, autonomia, etc.). Avui ens sentim agents de la nostra pròpia vida, del que de vegades anomenem «projecte de vida», ignorant que en realitat això que ens sembla que és una elecció personal i individual, en realitat ja ve condicionat – que no determinat – per tot un discurs social del qual no podem sortir indemnes. El filòsof alemany d'origen coreà Byung-Chul Han (2012, 2014) ha ressaltat en diferents assajos aquesta condició dels emprenedors auto-explotats com a fórmula actual diferent de la societat disciplinària clàssica. Avui qualsevol idea de felicitat, com deia Bauman, acaba en una botiga i el gaudi esdevé obligatori. Qui no se satisfà amb els objectes de consum i, a més, no els mostra globalment (xarxes socials), és sospitós de tenir algun trastorn adaptatiu (Ubieto, 2017a).
- El temps hiperactiu. Una altra exigència neix de la substitució d'una noció del temps que incloïa l'espera i el mitjà termini com a moments ineludibles en la consecució d'objectius, per un temps d'allò que ara és instantani, del *just in time* (aconsegueix-ho ja!), el paradigma del qual és internet com a supressió de l'espai i del temps, coordenades clàssiques de la modernitat. Aquest canvi implica l'anul·lació de la funció psicològica de l'espera, crucial per introduir un temps per comprendre entre l'instant de la mirada i el moment de concloure. L'acceleració i la hiperatenció –en esborrar l'interval– suprimeixen el pensament i la creació que necessiten aquesta discontinuïtat i l'avorriment per a generar-se. L'agitació no crea res de nou, repeteix i accelera. El *multitasking* és més propi de l'animal de la jungla que ha de vetllar per la supervivència i la de la seva espècie, que hipervigila l'entorn. L'«epidèmia» del TDAH és un exemple simptomàtic d'aquest fet (Ubieto i Pérez Álvarez, 2018).
- El jo a cel obert. També els sentiments canvien amb el temps, com, per exemple, el sentiment de la vergonya, que sempre va ser un índex de la presència (mirada) culpabilitzadora de l'Altre i que fomentava el pudor com a signe d'humanitat. Avui ha deixat lloc a una desinhibició que fa emergir un petit germà on la mirada ja no és de l'Altre sancionador, sinó del mateix subjecte, que gaudeix mirant l'escena televisiva dels *reality show* (Gran Hermano). Els sentiments de culpa i vergonya perden pes a favor

de l'angoixa i la depressió com a afectes postmoderns. Aquest canvi també afecta els vincles socials perquè empeny a buscar solucions que de vegades (tòxics legals i il·legals) curtcircuiten l'altre (Ubieto, 2014).

Per descomptat, aquesta presentació d'alguns trets de l'època no pretén promocionar cap visió apocalíptica, sinó tan sols destacar els canvis que són per a nosaltres els desafiaments que cal enfrontar. No són ni millors ni pitjors; simplement són els nostres, igual que els nostres pares i avis van tenir els seus, ja que tota generació està obligada a fer-se càrrec de la seva època.

Potser una cosa que és destacable de la nostra és el vertigen d'aquests canvis, la pressa amb la qual se succeeixen, i que fa que sigui difícil assumir-los, subjectivar-los, fer-los nostres d'una manera comprensiva i no mimètica, i el fet de no existir ja la doxa, la veritat suprema.

Tots aquests canvis podrien resumir-se en una fórmula que afirmés que allà on abans hi havia els ideals com el que ordenava el món, ara apareixen els objectes de consum com els amos del subjecte i de l'època. Avui ja no són els ideals (religiosos, polítics, socials) –febles– els que organitzen el nostre món, sinó que són els objectes els que estan en el fonament del vincle social contemporani i els que ens creen noves servituds voluntàries.

El cos mateix passa a ser un objecte, una mercaderia privilegiada perquè és, a més, el nostre principal actiu i targeta de representació (*fitness*, tatuatges, dopatge, cirurgia, tràfic d'òrgans, etc.). El cos saludable es converteix així en l'horitzó absolut d'una època mancada de sentit.

Les noves subjectivitats ja no es defineixen, doncs, per mitjà d'una identitat sinó d'una pràctica, una nova nominació que ja no prové d'altre lloc que del subjecte mateix i del seu cos. Una mena de nominalisme a la carta en el qual, com que manca d'un relat sòlid, en tenim prou amb un zàping identitari, amb la idea que sempre és possible tornar a començar, renéixer de les nostres transicions en una altra relació, un altra feina o un altre estat. Il·lusió que, en definitiva, seria possible evadir-nos de nosaltres mateixos.

És com si la societat que construïm pensés que «tot és possible» (*nothing is impossible*), que qualsevol necessitat o sentiment de falta que tinguem serà satisfet pel mercat per mitjà dels objectes de consum del tipus que siguin (maternitat tardana, fàrmacs anestèsics contra qualsevol dolència o inhibició, etc.).

3. Nous rols familiars

Per això en una època de canvis ràpids i de pèrdua dels models anteriors, cada un, com dèiem, ha de definir el seu rol, el paper que ha d'exercir, com a espòs o esposa, pare o mare, treballador/a, ciutadà/ana. Per aquest motiu trobem una varietat de maneres d'exercir la paternitat, especialment entre els homes, que són els més afectats per aquests canvis, ja que eren ells els que «més segur tenien el lloc» abans.

No és aliè a això el recurs creixent a les fórmules de l'autoajuda (llibres i *media*), a la judicialització de la vida familiar o als programes implementats des de l'Administració que tracten de donar suport a aquesta funció (Roudinesco, 2003).

En una època d'incerteses, l'única cosa certa són les paradoxes, signe d'una nova era en la qual ja no funciona únicament la lògica que va inaugurar el règim patriarcal, en la qual tot estava escrit i calculat en una mateixa clau. El psicoanalista Jacques Alain Miller escrivia:

«Estem en la fase de sortida de l'era del pare. Un altre discurs està suplantant l'antic. La innovació en lloc de la tradició. En comptes de la jerarquia, la xarxa. L'atractiu de l'avenir preval sobre el pes del passat. La feminitat s'imposa sobre la virilitat.»

Cita extreta de la contraportada de l'edició de *Seminario 6. El deseo y su interpretación* de Jacques Lacan. Disponible a: <http://www.lacanquotidien.fr/blog/2013/04/lacan-quotidien-n-318-scoop/>.

El factor més decisiu és el nou paper de la dona, que implica noves maneres de fer i que situa la feminitat com a lògica que millor conviu amb les paradoxes i la incertesa. Si allò fàl·lic exigeix la previsió comptable, un cert conservadorisme, i promou vincles jeràrquics, el que és femení s'avé millor amb la improvisació, l'horitzontalitat de la xarxa i una identitat en construcció.

Només cal donar un cop d'ull als recents moviments socials i polítics, als fenòmens de resistència activa als països islàmics, a les propostes de canvi social, en les quals el fet de compartir s'ofereix com a alternativa al conflicte directe, per percebre que el futur és i serà femení. El lideratge i la presència de moltes dones i homes que coincideixen a no rebutjar la feminitat que els constitueix, anuncia aquesta nova lògica del no-tot fàl·lic, oposada a la idea de la norma-masclé que definiria en exclusiva allò que és normal per a homes i dones. Lògica femenina que s'expressa bé en les prioritats, més properes al patiment, al que no funciona, al que coixeja en cada un i en cada comunitat.

La paradoxa, dèiem, és el tret propi de la hipermodernitat, i per això aquest canvi cohabita amb el vell paradigma patriarcal: el totalitarisme en la política i el feminicidi en l'àmbit de les relacions de parella en són els símptomes més clars.

Si el règim del tot fàl·lic implica que la dona quedi reduïda a la seva condició d'objecte, en l'escena sexual i en altres àmbits de la vida, la proposta actual redefineix els rols i torna problemàtic el paper de l'home. Per començar, ja no pot servir-se igual de la potència que li atorgava aquesta dissimetria i el seu rol central en la provisió de béns. Avui ja no són els homes els únics, i aviat deixaran de ser els principals sustentadors de la família.

Alguns llegeixen aquest fet, en clau fàl·lica, com la conseqüència d'un canvi de poder: ara elles volen manar. Això els provoca desorientació, inhibició, sentiments de infantilització. Per a uns altres, el sentiment d'indignació i ràbia, barrejat amb l'afecte depressiu, aconsegueix formes d'odi que arriben a l'assassinat, tal com mostra la xifra de feminicidis.

El dol d'aquest temps que s'acaba, difícil per a molts i moltes, es perllongarà i assistirem, mentrestant, a la paradoxa del retorn més ferotge de maneres antigues que resisteixen violentament a un futur que serà femení.

4. Els acolliments familiars avui

Com incideixen aquests canvis en les fórmules familiars adoptives i d'acolliment? La crisi en la qual estem immersos confirma que la modalitat d'**acolliment en família extensa** (AFE) continua sent la principal resposta que les famílies troben per a criar els fills quan no poden fer-ho al nucli d'origen. Més tard ampliarem aquesta qüestió.

Alhora, aquesta crisi ha minimitzat l'auge d'altres fórmules noves, com l'**adopció internacional**, i no ha afavorit l'expansió de models d'acolliment en família aliena més propis d'altres àrees culturals com l'anglosaxona. Les xifres de l'**acolliment en família aliena** (AFA) segueixen sent baixes en proporció al nombre de nens tutelats per l'Administració. Tots els factors que ja coneixem –entre els quals hi ha la incidència de la religió catòlica i les ficcions sobre la «biologia» familiar i els vincles de sang– continuen sent claus en aquestes tendències.

Si examinem la casuística dels AFA, sí que apreciem la incidència de les transformacions familiars en les demandes i en la mateixa evolució dels acolliments: presència important de famílies monoparentals, reconstituïdes, oportunitat de nous accessos a la maternitat/paternitat per a moltes parelles sense descendència biològica i que voluntàriament no demanen adopció o processos de NTRA (noves tècniques de reproducció assistida).

Vistes de manera breu aquestes primeres dades sociològiques, ens agradaria aturar-nos, sense ànim d'exhaustivitat, en algunes qüestions clíniques dels acolliments que ens poden ajudar a entendre la funció que compleixen i el valor que prenen com a ficció familiar al segle XXI.

Com ja hem assenyalat, la transformació més evident es refereix –i així ho tradueix la clínica– en l'emergència amb força de dues noves subjectivitats en l'economia libidinal de la família: la mare/dona i el nen i els seus drets. Tots dos són ara subjectes de ple dret i ho fan valer en les demandes que fan, com després veurem. A més, en el cas del nen veiem la paradoxa del seu estatut contemporani: subjecte de drets, que es fa escoltar davant el jutge i que fins i tot pot assistir-se d'advocat i interposar recurs davant de mesures administratives de protecció. Alhora és també un objecte en el seu doble vessant d'objecte de la voluntat de gaudi de l'altre, que pot traficant, maltractar, abusar..., o de l'altre que el situa com a objecte de luxe i amb un alt valor agalmàtic (de gran valor), un rei en les noves ficcions familiars.

4.1. La demanda

Què fa decidir avui una parella o una persona sola a demanar un acolliment familiar (AF)? Sembla que causes diverses i no estandarditzables, tot i que de vegades es formulin en termes universals: ajudar un nen, cuidar algú que ho necessita...

Per a algunes parelles sense fills, acollir és una manera d'accedir a la maternitat/paternitat esquivant la incertesa i l'angoixa de la filiació (no estar a l'altura d'un bon pare/mare) sabent que es tracta d'una fórmula en la qual estaran acompanyats i que a més és «temporal». Es tracta de subjectes que tenen dificultats per autoritzar-se com a pares i que en alguns casos han intentat sense èxit la reproducció biològica (infertilitat, avortaments).

Per a algunes dones, l'AF és també una fórmula per a evitar la gestació i el part, pel que això implica d'esdeveniment del cos i per l'angoixa que de vegades comporta: por del dolor, dels imprevistos.

Per a altres dones soles i també per a algun home, voluntàriament sense parella, acollir és accedir a la maternitat sense passar per l'altre sexe, la qual cosa posa els nens molt sovint en la posició de *partenaire* de l'acollidor *single*.

Per a algunes parelles amb fills biològics acollir és curtcircuitar el dol de la separació dels fills propis que van agafant el seu propi camí. Perllonguen així el vincle familiar ajornant la separació i la pèrdua que implica.

Per a uns altres es tracta de verificar amb els acollits el seu bon fer com a pares-educadors i fins i tot de reparar algunes «faltes» comeses en la criança dels seus. Això de vegades es presenta com l'exercici d'una parentalitat «excepcional». Una futura mare d'acollida definia així aquesta nova maternitat: «Vull que sigui una cosa excepcional, diferent dels meus fills biològics, una cosa nova i diferent».

També de vegades –amb menys freqüència– trobem subjectes que acullen empesos per una certesa sobre la missió que volen exercir i en la qual l'acollit esdevé objecte d'una voluntat ferma i una mica delirant. Són casos escassos però en els quals hem de ser molt prudents per no deixar aquest nen a la mercè del deliri de subjectes que creuen que han d'ocupar-se'n forçats per aquestes idees que se'ls imposen.

Finalment, hi ha aquelles persones que rondan els quaranta anys i per a les quals acollir es presenta com l'últim tren, l'última oportunitat d'exercir com a pares. S'ho imaginem, induïdes també per l'ideal social, com una decisió que cal prendre, un imperatiu de ser o no mare/pare que no poden defugir.

4.2. L'encontre

L'encontre entre els acollidors i els acollits sempre és impredecible perquè és un acte real no reduïble a les explicacions possibles d'uns i altres. El nen presentifica, per a l'acollidor, una certa castració de la satisfacció, ja que ell no hi era, per a ells, des de l'origen. Això té conseqüències, com veiem en alguns casos on l'emergència, en l'adolescència, de signes del goig, lligats a la sexualitat o a una certa transgressió, el fan susceptible de ser rebutjat.

És en l'opacitat del seu cos estrany i estranger, amb relació al vincle familiar dels acollidors, on aquests poden estar temptats de situar allò més real del seu propi goig rebutjat. Un pare amb una forta resistència a abordar els temes sexuals, en la seva pròpia vida com a fill i després com a pare, no deixarà de vigilar una adolescent acollida per veure en les seves conductes algun signe (nòvios, missatges amorosos, bromes sexuals) que li confirmin que porta gravada, en el seu codi genètic, la marca del seu origen de filla de prostituta. Cal dir que aquesta nena va ser acollida amb un any per part d'aquesta família i és ara, en la pubertat, quan aquest fantasma del pare surt a la llum.

Per això l'AF requereix sempre un consentiment amb l'alteritat que implica la trobada amb el nen real, més enllà del nen que cadascú imagina. Un consentiment que posa en joc l'amor per allò dissímil, per la diferència que aporta aquest nen.

En aquest encontre cada un porta el seu fantasma, amb els seus dols no realitzats o parcialment resolts. Alguns pares/mares acollidors també van ser nens acollits, de vegades formalment en AFE o AFA, i en altres ocasions mitjançant la delegació de les cures en familiars propers. De vegades, inconscientment, es demana als acollits que pateixin aquests dols no realitzats, i és així com els acollidors poden adreçar-los demandes incondicionals que són causa, generalment, de conflictes per la impossibilitat de l'acollit de respondre a aquesta demanda massiva.

També els acollits han de tractar la realitat que els ha format i que moltes vegades ha implicat violència, abusos o negligències greus. Cada nen, amb aquests significants, s'ha de fer amo de la seva història i separar-ne en certa manera el goig que impliquen per no quedar fixats en aquesta escena. Es tracta que els nens puguin passar de ser un objecte en el litigi dels pares, o en la seva posició de deixalla, de vegades, a ser subjectes en el seu símptoma, formalitzat d'una altra manera en el procés d'acolliment. Un nen que havia estat objecte de maltractaments en la primera infància va ser acollit per una família i, en entrar a la pubertat, es va interessar especialment per la feina que la seva germana d'acollida feia com a voluntària en una ONG dedicada a la protecció de la infància. Allà va trobar una destinació per a aquesta realitat que el va marcar i que va modificar la seva posició d'objecte de maltractaments i el va fer esdevenir un subjecte actiu en la cura dels altres.

4.3. La realitat de l'adolescència

L'encontre amb la realitat de la pubertat implica sempre, per a acollits i acollidors, la necessitat de renovar el consentiment que va propiciar l'acolliment. I això al marge que aquest AF sigui més o menys llarg. La pregunta sobre l'origen apareix de nou en tots els seus registres: una família biològica es pot imaginar que per a uns (acollidors) pot encarnar el goig més fosc i inquietant i que per a uns altres (acollits) pot presentar-se com un imperatiu o una fantasia de retrobament amb aquest lloc perdut que mai no van tenir.

Sempre la causa, que és a l'origen, té el valor d'un objecte real que ha de subjectivar-se a partir de les herències simbòliques que ha rebut i amb les quals ha de construir les seves pròpies ficcions. La insistència que de vegades mostren, en aquest moment vital, sobre els orígens respon al fet que no es pot dir tot, perquè a la veritat d'aquesta ficció construïda li falta allò que és real. No hi ha mai l'última paraula sobre el desig que els va portar al món i sobre el lloc que van tenir per a aquest altre original (Ubieto, 2004).

Fer-se preguntes és una bona manera de tractar aquesta realitat, ja que el silenci dona lloc a símptomes. Quan el rebuig d'un altre no ha pogut metamorfar-se, no se li ha pogut donar una altra significació («no em va deixar, no podien tenir-me», «ho van fer per protegir-me», «en realitat van fer el que van poder», «potser si no haguessin passat penúries jo seguiria amb ells»), esdevé rebuig de si mateix amb tots els afectes d'odi i amb els mecanismes de segregació que això implica.

El fet de renovar l'acolliment també és l'oportunitat de tenir noves respostes a la realitat original. De vegades veiem com sorgeix de nou el buit de significació, després del període de latència (on cau el vel de l'amnèsia infantil), i per satisfer això es proposen respostes identificatòries (amb adults o amb iguals). En el pitjor dels casos sorgeixen directament certes sobre la indignitat del subjecte, que poden portar-lo a fer-se expulsar (rebutjar) per sentir-se indigne, de manera que provoquen –amb *acting-out* o passatges a l'acte– la ruptura de l'AF.

Un nen acollit en néixer, amb la mare a la presó per tràfic de drogues, va ser lliurat, de manera semiclandestina, a una família que acabava de tenir un fill. Això el va col·locar, d'entrada, en un mal lloc: era el bastard i il·legítim. Després va ser retornat per diferències en la parella, va ser acollit de nou per un home sol que va voler abusar-ne i, finalment, va ser ingressat en un centre de protecció. Els símptomes més habituals d'aquest nen incloïen cremar coses i sobretot defecar al jardí o en llocs públics. Ell mateix, en aquest *acting-out*, ens mostra com se sentia: com una porqueria que la gent deixa abandonada.

4.4. Els professionals dels serveis d'acolliment familiar

En el procés d'acolliment familiar, els equips especialitzats s'ofereixen com un interlocutor privilegiat per als acollidors i per als acollits. Ha de ser un altre qui marqui diferències clares tant amb la figura de l'expert que tot ho veu i que tot ho sap com amb la de l'Altre indiferent i fragmentat que només s'ocupa de tramitar l'expedient, sense interessar-se pels canvis d'uns i altres i sense tenir present la xarxa professional que hi intervé. Els equips especialitzats (a Catalunya, per exemple, són els Serveis d'Acolliment Familiar) són un *partenaire* que se sap limitat, incomplet, però que es proposa com un veritable interlocutor i una figura de suport en tot el procés, ja que rescaten sempre la singularitat de cada posició, tant en la parella d'acollidors com en l'acollit mateix.

Amb els acollidors, el personal d'aquest servei ha d'ocupar-se de tractar la culpa i l'angoixa que sempre entren en joc. La culpa d'un desig que, per definició, no és mai –afortunadament– pur. És un desig sempre contaminat per les particularitats de cada demanda i que remet a la història de cada acollidor.

La culpa no es tracta per desculpabilitzar-los apel·lant a les seves bones intencions, sinó més aviat per ajudar-los a responsabilitzar-se'n responant a la seva demanda i al desig que la sosté. Perquè d'un en un, des de l'estudi fins al seguiment posterior, puguin verificar l'actualitat d'aquest desig evitant tant l'omnipotència del que seria ideal com la impotència que sempre sorgeix com a revers. Cal verificar amb ells que l'AF no exigeix pares ideals ni perfectes, sinó subjectes de desig que puguin fer-se responsables dels seus actes i de les conseqüències que impliquen.

L'angoixa és un afecte molt present, ja que en aquesta trobada amb el nen real sorgeixen totes les preguntes sobre el lloc que cadascú ocupa per a l'Altre. Quan les vacil·lacions o els signes de rebuig sorgeixen, comporten un plus d'angoixa que indica que la pregunta a aquesta cartografia subjectiva (el mapa del lloc del subjecte) no sempre obté una resposta clara i immediata. Els signes de l'altre (acollidor/acollit) es poden llegir en clau de rebuig o d'estranyesa. És habitual que en els primers dies i setmanes d'un AF tant l'acollit com els acollidors vacil·lin sobre la decisió. I quan l'acollit els «posa a prova», de vegades de manera radical, ells poden «llegir» aquest desafiament com un rebuig en lloc d'entendre que es tracta d'una pregunta: «Tu em deixaràs com els altres o suportaràs la meva diferència i els meus límits?».

Es tracta de fer entendre als acollits que l'Altre al qual es veuen confrontats, des de l'Altre que els va portar al món fins als seus diferents substituïts (AF, SAF), no és un altre capritxós, sinó més aviat un altre castrat que no sempre aconsegueix oferir-se com a destinatari dels seus enigmes i dels canvis que els impedeixen construir una novel·la familiar amb la qual orientar-se. Treure importància a aquesta certesa sobre la voluntat de gaudi de l'altre tapa l'horror al qual alguns es veuen abocats i permet crear metàfores d'amor que funcionen com a ficcions que fan possible ser recollits en una altra família i amb un altre

desig. Que hagin vingut al món en les pitjors condicions (abusos, maltractaments, abandonament) no implica que no puguin trobar un nou acolliment i una nova hospitalitat. EL destí no està escrit; l'atzar i la contingència tenen tot el seu pes a la vida.

5. L'acolliment en família extensa

Per acabar, voldríem referir-nos a una modalitat, dins de les fórmules de l'AE, a la qual ens hem referit abans: l'acolliment en família extensa (AFE). És la forma més antiga i més habitual de parentalitat substitutiva. La professora Claudia Fonseca (2004) ha mostrat com en alguns barris perifèrics de països llatinoamericans prop d'un 60% de dones han fet processos d'acolliment de fet amb relació a familiars propers. La tribu familiar ha estat sempre la primera destinació d'aquells menors que per una raó o una altra s'han vist privats de la cura dels seus progenitors¹.

⁽¹⁾La principal causa d'abandonament o retirada de la tutela es deu, en primer lloc, a l'abús de substàncies tòxiques per part dels progenitors i, en segon, a les seves patologies mentals.

Les dades de què disposem, relatives a estudis en diverses comunitats autònomes (Astúries, Andalusia, Catalunya i València) referides als casos de menors atesos pels serveis socials i els equips de protecció a la infància i l'adolescència, mostren com l'acolliment en família extensa és el més nombrós avui també al nostre país (Amorós i Palacios, 2004).

Xifres de l'AFE

Segons l'estudi fet per Pere Amorós i Jesús Palacios (2004), el 2001-2002 l'acolliment en família extensa ja suposava el 46,8% del total d'acolliments i superava les altres modalitats (família aliena, centre residencial). Actualment, a Catalunya la xifra és del 64,3%.

L'AFE té algunes particularitats que ens agradaria ressenyar amb relació a la transmissió entre generacions. Com passa amb les altres modalitats, el punt de partida és una parentalitat no realitzada o realitzada parcialment. Els estudis de què disposem, fets en diferents comunitats autònomes i en altres països com els Estats Units, coincideixen en un perfil d'acollidors grans, generalment avis, i nens que han estat acollits des d'edats primerenques (Amorós i Palacios, 2004). Hi ha també incidència significativa d'altres acollidors (tiets) i de nens que són acollits durant la preadolescència. Semblaria, fins i tot, que l'augment d'acollidors tiets comença a ser significatiu i queda per concretar-ne les causes: més poder adquisitiu, matrimonis sense fills propis, etc.

En qualsevol cas, hi ha part d'aquesta transmissió que no s'ha pogut efectuar en el lloc que corresponia i que marca, d'entrada, aquesta nova parentalitat, substitutiva, aquesta impossibilitat de fer-se subjectiva de maneres diverses en els uns i en els altres, i apareix en forma de temors, culpa, fixacions libidinals, confusió generacional. Assenyalem cinc aspectes, sense ànim d'esgotar tota la clínica que se'ns presenta en aquesta modalitat d'acolliment.

1) El fantasma de l'incest

De qui són els fills acollits? Sembla obvi que dels seus pares, però la fantasmàtica de molts d'ells mostra una confusió notable entre els avis i els rols parentals. Molts els anomenen directament papa o mama, fins i tot sabent que hi

ha altres progenitors als quals es dirigeixen d'una altra manera o alternativament papa/mama. De vegades són els mateixos acollidors els que afavoreixen aquesta confusió, quan es tracta de menors de poca edat. Fins i tot veiem casos de mares que donen a llum i «ofereixen» més o menys conscientment el fill als seus pares i elles desapareixen o es creen condicions de criança impossibles (drogodependències, negligència...). Aquestes mares no poden autoritzar-se, elles mateixes a aquest rol i comprimeixen les generacions fins a reduir-les a dues, pares i fills, situant-se elles mateixes com a filles. Les patologies usals en aquests casos afecten la dificultat en el vincle avis-nets, en molts casos simbiotitzats.

2) L'estrall matern

Una particularitat en les dinàmiques familiars on aquesta confusió generacional és habitual és la tensió permanent entre mare i filla. Aquesta tensió, que podem qualificar d'estrall pel que significa en la vida d'ambdues, remet al que Lacan (1993) va mostrar com a operació de separació entre el subjecte i l'objecte. Per a qualsevol nen el desig de la mare –com un Altre primordial– es presenta com un enigma al qual haurà de donar resposta. I millor que sigui així, perquè quan en lloc d'un enigma trobem una certesa, una voluntat de gaudi clara en la mare –sigui per la via d'un rebuig radical o per la de la complicitat delirant–, el pronòstic per al subjecte és preocupant. Aquest enigma mostra que està en joc, per a la mare, una relació respecte de la falta, la seva pròpia castració. Dit d'una altra manera: que el desig de la mare està doblement orientat cap al nen i cap a una altra cosa. No tot, per a ella, comença i acaba en el nen.

D'això depèn l'operació de separació que té com a principi la metàfora paterna i que posa en joc la substitució d'aquest desig matern enigmàtic per l'adveniment d'una nova significació, que no és sinó la teoria infantil que tots construïm sobre el que som per als altres. El nen deixa de ser un pur objecte de gaudi i entra en el vincle social, entra en el que Lacan va denominar «significació fàl·lica», i que és la manera neuròtica d'explicar-nos la vida i el nostre desig de ser-hi. Per això quan aquesta significació és precària trobem tota la varietat de sentiments de mort en la psicosi.

En aquesta relació mare-filla, la demanda d'amor sorgeix com el motor del vincle i la frustració apareix com l'única sortida possible i raonable. Les posteriors eleccions com a dona, siguin de parella, de maternitat o professionals, són en certa manera deutores de la manera particular com es va produir aquesta frustració. Quan es fa difícil, per a una mare, trobar altres objectes de satisfacció i s'orienta en excés cap als fills, sigui per trobar-hi una satisfacció substitutiva o bé per «satisfer-se» en aquest turment que ells li fan, tenim assegurat aquest estrall. El fonament és la insatisfacció que sempre està assegurada, ja que ni per part de la mare és possible satisfer la demanda d'amor ni tampoc per part de la filla serà possible satisfer aquesta falta maternal. Entrem llavors en una

dialèctica d'emocions i passions en la qual guanya terreny la dimensió de l'odi, moltes vegades desmesurat, que ens porta a pensar que el superjò matern és arrasador i sembla que no deixa sortida possible.

En aquests casos són significatives les dificultats de l'embaràs i sobretot els avortaments de repetició que sorgeixen com una impossibilitat real de satisfer, per part de la filla, aquesta falta maternal que apareix de manera superjoica. És com una mena de pacte de sang en què l'exigència de lleialtat resulta aclaparant i en què l'única sortida sembla que és la separació, en la realitat, actuada una vegada i una altra –en tant que es tracta d'una separació impossible– en el conflicte quotidià (baralles, abandonaments, retorn).

3) La repetició com a destí

Molt sovint els progenitors pateixen un trastorn mental, amb addicció o sense, que es va manifestar, per primera vegada, a l'adolescència. De vegades sota la forma d'un brot psicòtic, d'altres amb una fenomenologia més propera a un trastorn de conducta (consums excessius, conductes asocials, agressivitat...). L'evolució d'aquests quadres sol ser molt mòrbida, amb ingressos freqüents i amb una gran precarietat social. El temor, per a molts avis acollidors, és que aquest destí es repeteixi en els nets en el moment mateix en què va aparèixer en els pares, és a dir, en l'adolescència. Això accelera algunes reaccions, mobilitza defenses i pot arribar a precipitar passatges a l'acte, com el fet de sol·licitar l'ingrés en un centre hospitalari de salut mental o de protecció. L'angoixa d'aquesta repetició significa anticipar conductes del menor que s'assimilen a les esperades en un quadre de psicosi o trastorn de conducta. Aquest va ser el cas d'un adolescent acollit pels avis materns des dels primers mesos a causa del trastorn mental dels dos pares. Va ser durant l'adolescència quan es va desencadenar la crisi en la mare i és ara, en el moment d'entrar el fill en la pubertat, quan l'àvia tem que es repeteixi la crisi i, per això, mira d'afavorir un ingrés del net, per evitar-la. Amb la paradoxa que d'aquesta manera repetiria el destí dels pares, tots dos ingressats llargues temporades.

4) Reparar el passat com a tractament de la culpa

La sort dels progenitors (addiccions, trastorns mentals, problemes legals, etc.) no és aliena a la seva pròpia experiència com a fills dels avis acollidors o com a germans dels tiets que els substitueixen com a família. Tampoc no es tracta, com és obvi, de pensar en termes deterministes i adjudicar als pares tota la responsabilitat de les conductes dels fills. Sabem que qualsevol acció d'un subjecte cal situar-la sobre la base dels seus antecedents sociofamiliars (condicions), la seva biografia (esdeveniments vitals), però també la interpretació, sempre particular, que fa de cada situació. Això que anomenem «motxilla» és el conjunt d'aquests tres factors, que decanta la decisió de la qual cadascú ha de respondre, i per això li atribuïm responsabilitat.

Des de la perspectiva dels progenitors hem de pressuposar certs errors en la transmissió o certs excessos que han contribuït a aquesta elecció. Els nets es presenten, aleshores, com una segona oportunitat per a aquesta paternitat «impossible» de fer realitat (impossible lògicament, com a harmònica) que «repari» en ells les faltes en els fills.

L'Abdel és un jove de tretze anys que viu des del primer any amb l'àvia materna, a la qual de vegades s'afegeix la mare, addicta a l'heroïna. L'àvia viu intensament la culpa de no haver ajudat la seva filla en aquesta addicció, ja que pensa que la seva dedicació laboral li va impedir atendre-la com tocava. L'Abdel, en canvi, ha estat el seu objecte de cura permanent i ara comença a protestar per això, de vegades de manera ostentosa. Ella li truca fins a tres vegades en mitja hora per verificar que va a la teràpia i per assegurar-se, sobretot, que no li passarà res al carrer, perquè ja no pot acompanyar-lo a causa de la seva salut.

Aquesta culpa actua com a element de deure cap als nets i de vegades, quan és intensa, obstaculitza la transmissió de certs valors lligats a l'autonomia i la responsabilitat. En general opera, en la relació amb els nets, com a símptoma del que no s'acaba de dir dins la família i que ja es va mostrar, anteriorment, en els símptomes dels fills. Fenòmens com la sobreprotecció dels cuidadors i les respostes, més acusades en l'adolescència, de despotisme i exigències per part dels menors són habituals en aquests casos.

5) Actuar allò que no s'ha dit

La qüestió de l'origen, com hem dit, és sempre una pregunta sense resposta. De fet, és la principal causa de les nostres elucubracions, des de les més simples fins a les més sofisticades. La informació que ens donen sobre els nostres orígens és una dada que conservem i de vegades investiguem més endavant. Però quan en aquest origen hi ha una realitat que al·ludeix a una pèrdua o a un desig fosc que ens concerneix com a objectes rebutjats, tendim a silenciar aquesta investigació. Ens conformem amb una versió enunciada per algú de la família o una persona externa que sigui adequada i convenient per a la nostra interpretació de la situació.

Aquesta teoria sobre l'origen ja és una manera de velar-lo i fer-lo propi, i que funciona durant un temps, però que sempre es veu qüestionada en l'adolescència quan s'ha de ressignificar la nostra idea del que som, ja no només amb relació als pares, sinó també com a éssers sexuats (Brignoni, 2012). Llavors és possible que aquest silenci es posi en acte i que allò que deixem de costat aparegui sota la forma d'un passatge a l'acte, que ens separa de l'altre o ens apareix sota la forma d'un *acting-out* que mostrem a l'altre.

La Silvia, una jove de quinze anys, ens ho mostra bé. Ella va ser «donada» en acollida quan tenia vuit mesos pel pare, que es trobava a les portes de la mort a causa de la seva addicció. La va donar a una germana que, a més, portava el seu mateix nom. Aquesta tieta era la germana gran del pare, que l'havia cuidat en diverses ocasions, abans i després de casar-se amb la mare de la Silvia. La mare biològica, també consumidora de tòxics, no oferia al pare confiança per criar la seva filla, i de fet la mare la va deixar anar sense oferir resistència.

La Silvia va créixer amb els tiets paterns que no havien pogut tenir fills i es va convertir en el consol d'aquesta tieta que la va agafar com la seva missió principal, compartint amb ella fins i tot llit durant molt temps. La mort recent del tiet després d'una malaltia

i l'aparició en la tieta de la mateixa malaltia (si bé s'ha recuperat), provoquen una crisi en la Silvia, que es decanta cap a la família materna, marcada per la marginalitat i l'ambient festiu i lúdic, que per a ella adquireixen valor de vida, per oposició a la mort omnipresent al costat patern.

La Silvia va acceptar la versió que li van donar sobre els seus orígens: «El teu pare et va portar abans de morir a casa dels tiets perquè s'ocupessin de tu». No es va interessar mai per saber què va dir la mare, si s'hi va oposar, li va semblar bé. Aquest silenci amaga una realitat insuportable per a ella: el fet que la mare la va deixar anar.

Ara és ella, en la transició a la pubertat, la que busca respostes al seu ésser sexual, fins ara molt virilitzat, i el risc és que sigui ella la que actuï en silenci deixant-se anar. Ho fa a l'institut deixant-se anar, en no acceptar les propostes que li fan. Ho repeteix a l'escena familiar, on sembla deixar-se anar cap a la família materna o a un centre on l'ingressarien. Aquest deixar-la anar de la mare ara és un deixar-se anar ella mateixa.

5.1. Com treballar amb aquestes famílies (extenses) d'acollida?

És evident, pel que hem dit, que en tot allò que és fonamental hem d'assegurar aquest ús del pare/mare en les seves funcions diverses, ja que, si bé legalment es tracta de les cures, també inclou la parentalitat efectiva. Així doncs, el pare/mare exerceix una funció que té diverses dimensions i que podríem desenvolupar en un cert joc dialèctic amb el mateix terme prenent-lo del castellà com un acròstic: PADRE:

- **P:** la del no, la funció de **prohibir** l'excés de gaudi.
- **A:** es refereix a l'escolta i a l'**acompanyament** amb relació a la falta de l'altre.
- **D:** la de la necessària **dissimulació** de la vigilància, ja que el pare ha de prohibir, però també permetre una certa transgressió, per la qual cosa ha de saber tancar els ulls quan convé. Una vigilància permanent no permet al fill humanitzar el seu desig.
- **R:** és la lletra del buit necessari en tant que la frustració de la demanda d'amor està assegurada sempre per raons d'estructura i el pare apareix, en un punt, com aquell que no sap i deixa així espai per a les invencions subjectives.
- **E:** la cinquena lletra és la relacionada amb el seu **estil**, la seva manera particular de dir sí a la vida, la seva versió particular de la manera com s'orienta en el gaudi i en les relacions home-dona.

No es tracta, doncs, dels «personatges» del pare o la mare, sinó de l'ús que cadascú fa d'aquesta herència que li han deixat (Laurent, 1999).

L'actuació professional pot contribuir-hi acompanyant en el procés. Sobretot si tenim en compte que es tracta de famílies amb més problemes que les alienes a causa de la seva edat avançada, els escassos recursos econòmics i les possibles patologies (addiccions, salut mental, etc.). Sense oblidar que molts

acolliments s'inicien a edats primerenques i es perllonguen en el temps fins a la majoria d'edat (Morales i d'altres, 2007), fet que qüestiona de vegades que es tracti de la millor solució, especialment quan són menors amb minusvalideses significatives.

Encarregar-se dels nets, el conflicte sostingut, de vegades sense treva, amb els seus propis fills –progenitors dels nets–, la relació, no sempre fàcil, amb l'Administració i fins i tot la possibilitat que hagin de fer-se càrrec també d'altres familiars en dificultats (germans amb salut precària, altres fills amb minusvalidesa) són les principals causes de la seva situació d'estrès i sobrecàrrega.

La paradoxa és que, davant d'això, els recursos que es destinen a aquestes famílies són escassos, sigui perquè els serveis focalitzen l'atenció en la resolució d'altres casos urgents, sigui per la confiança en el fet que la consanguinitat entre acollidors i acollits farà més natural i fàcil el procés (Cadoret, 1995).

És per això que el suport a aquestes famílies esdevé crucial. En primer lloc, col·laborant amb els acollidors al fet que s'autoritzin en la seva funció parental substitutiva. No és possible exercir aquesta funció sense encarnar-la, sense posar-hi el cos i fer-ho amb relació a un desig legítimat. Això comporta un treball de clarificació dels rols, evitant aquest aplanament generacional al qual ens hem referit abans. No és possible ocultar la pèrdua constitutiva d'aquest acolliment perquè, si es fa així, seran els menors els que hauran de suportar el pes d'aquest secret i no és segur que puguin fer-ho molt temps. El que sol passar amb els secrets sobre els orígens és que la pubertat els converteix en marques indignes que un no pot sinó tractar de netejar amb el passatge a l'acte (fugides, agressions, etc.).

Així mateix, cal que aquest acompanyament tingui molt en compte els dols no elaborats, en aquesta família, per mirar que el mecanisme psíquic utilitzat no sigui la reparació inconscient. El que aquests avis no van poder fer per als seus fills és una pèrdua, en certa manera irreparable, però que es pot tractar tenint en compte les necessitats i els desitjos dels néts, sense subsumir-los en el que no es va fer. Donar-los un lloc propi, no lligat al que no van poder fer amb els seus pares.

Tot això implica també un ajust de les funcions que poden desenvolupar aquestes famílies, moltes precàries en diferents aspectes. No podem demanar-los que facin ara el que no van poder fer abans i a més que ho facin en unes condicions difícils.

És per això que aquesta autorització, requisit imprescindible, exigeix un tercer element que la confirmi, i que no és sinó la xarxa professional que els acompanya. La seva funció inclou la legitimitació d'aquest procés d'acolliment –la

majoria de regulacions es produeixen després d'anys de convivència-, però també una certa funció de límit respecte als excessos possibles, tant dels acollidors com dels menors.

Tots els estudis, com ja hem vist, ressalten la paradoxa que aquest tipus d'acolliments són els més habituals i tanmateix no sempre són els que reben més suport professional. El funcionament de molts dispositius basat en l'atenció a les urgències, el fet que hi ha antecedents llargs de convivència, la «naturalitat» amb la qual es presenten aquests acolliments, fan que l'atenció prestada sigui menor quan les necessitats són més imperioses.

Per això cal, i ho caldrà durant un temps, que hi hagi respostes específiques que focalitzin l'atenció en aquests processos. Si no ho fem així, correm el risc que el tsunami de les urgències devori tots els recursos que hi afegim. Aquest treball pot incloure diversos aspectes:

- La validació, seguiment i suport als acollidors és fonamental pel que significa de sustentació de la seva mesura de guarda-custòdia. Un suport que ha d'abastar diversos àmbits educatius, afectius i socials, sense oblidar la millora dels recursos econòmics. L'actuació ha de fer-se de manera individual però també grupal, ja que l'efecte d'ajuda mútua és molt important en aquestes situacions. Els grups d'«Avis acollidors», que s'han fet en molts llocs i dels quals la nostra col·lega Carme Montserrat (2007) ha estat una de les impulsores, són una bona mostra d'aquest treball que cal fer. De la mateixa manera, el treball de formació és crucial per proveir aquestes famílies d'instruments útils per a aquesta funció. Una de les dificultats que de vegades trobem radica en l'establiment d'una bona relació transferencial, ja que el vincle de sang que els uneix als acollits «naturalitza» el procés i resta valor i legitimitat als professionals, personatges externs al nucli.
- El treball directe amb els menors, educatiu, escolar, d'oci i psicològic, és també un element clau, ja que en depèn també l'evolució del procés, i són ells els que necessiten un suport per fer la seva pròpia elaboració del punt del real que els ha constituït com a acollits. Han de poder trobar una significació a aquest buit que no els remeti ni a la repetició del destí dels pares ni a una posició sacrificial de reparació d'aquests «pecats». Cal mirar que la seva invenció afegeixi alguna cosa de particular que transcendeixi la repetició familiar. És significativa la dada, assenyalada a l'estudi fet a l'Ajuntament de València (Molero i d'altres, 2007), que en el 54% dels casos de menors acollits en família extensa, aquesta situació d'acolliment es troba no assumida o assumida parcialment i amb problemes. Ens parla d'aquesta resta no elaborada respecte al seu punt de partida: l'abandó patit és una marca indeleble (Ubieto, 2004).
- El treball amb els progenitors també és important, ja que, si bé de vegades estan desapareguts, en d'altres es fan presents, regularment o esporàdicament, i gairebé sempre tenen efectes. Hem de tenir-los presents i propo-

sar-los intervenir en els moments en què ens sembli oportú. Seria un error obviar-los pensant que el seu abandó o negligència els desqualifica. D'altra banda, per als menors, continuen tenint, en molts casos, una significació important. Demanar-los, per exemple, que acompanyin el fill a les sessions terapèutiques és fer-los presents de manera diferent de com ho han estat fins llavors. Intervenir en les visites amb els fills o en el conflicte amb els tiets o avis acollidors és també una funció important.

- Finalment, és crucial enfocar el treball amb la xarxa professional, no només a l'interior de l'equip, sinó amb la resta de serveis (escola, salut mental, serveis socials) que intervenen en el cas. La majoria de situacions ens exigiran un seguiment llarg i, per tant, hem d'assegurar una continuïtat de les cures, cosa que exigeix que la xarxa es constitueixi com a element garant d'aquesta continuïtat.

Bibliografia

Amorós, P.; Fuentes, N. (2004). «Perspectivas y tendencias del acogimiento familiar en Catalunya». A: Marre, D.; Bestard, J. (coord.). *La adopción y el acogimiento: presente y perspectivas* (pàg. 173-193). Barcelona: Universitat de Barcelona.

Amorós, P.; Palacios, J. (2004). *Acogimiento familiar*. Madrid: Alianza.

Bauman, Z. (2005). *Vidas desperdiciadas. La modernidad y sus parias*. Barcelona: Paidós.

Brignoni, S. (2012). *Pensar las adolescencias*. Barcelona: Editorial UOC.

Cadoret, A. (1995). *Parenté plurielle. Anthropologie du placement familial*. París: L'Harmattan.

Fernández Martorell, C. (2008). *El aula desierta: la experiencia educativa en el contexto de la economía global*. Barcelona: Montesinos.

Fonseca, C. (2004). «Pautas de maternidad compartida en grupos populares de Brasil». A: Bestard, J.; Marre, D. (coord.). *La adopción y el acogimiento: presente y perspectivas* (pàg. 91-116). Barcelona: Universitat de Barcelona.

Han, Byung-Chul (2012). *La sociedad del cansancio*. Barcelona: Herder.

Han, Byung-Chul (2014). *Psicopolítica*. Barcelona: Herder.

Lacan, J. (1993). «Ideas directivas para un congreso sobre la sexualidad femenina». A: *Escritos*, vol. 2. Madrid: Siglo XXI.

Lacan, J. (2014). *Seminario 6. El deseo y su interpretación*. Buenos Aires: Paidós-Argentina.

Laurent, E. (1999). «Parejas de hoy y consecuencias para sus hijos». *Carretel: Revista de la Diagonal Hispanohablante* (núm. 2).

Molero, R. i altres (2007, desembre). «Situación de los acogimientos en familia extensa en la ciudad de Valencia». *Anales de Psicología* (vol. 23, núm. 2, pàg. 193-200). Múrcia: Universidad de Murcia.

Montserrat, C. (2007). «Els acolliments d'infants en família extensa: disseny i avaluació d'un programa de grups de suport d'acollidors». *RTS: Revista de treball social* (núm. 180, pàg. 62-85).

Roudinesco, E. (2003). *La familia en desorden*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica.

Sennet, R. (2000). *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*. Barcelona: Anagrama.

Ubieto, José R. (2004). «Verdad y ficción en la adopción: el mito del origen». A: Bestard, J.; Marre, D. (coord.). *Adopción y Acogimiento familiar: presente y perspectivas* (pàg. 255-261). Barcelona: Universitat de Barcelona.

Ubieto, José R. (2014, 14 de maig). «La intimidad que deja de serlo. El yo a cielo abierto». *La Vanguardia*. Suplement *Cultura(s)*. <<http://www.lavanguardia.com/cultura/20140514/54406910402/yo-cielo-abierto.html>>

Ubieto, José R. (2015, 28 de gener). «Psicoanálisis de la crisis». *La Vanguardia*. Suplement *Cultura(s)*. <<http://www.lavanguardia.com/cultura/20150128/54424059546/psicoanalisis-crisis.html>>

Ubieto, José R. (2017a, 25 de febrer). «Psicología de las masas en la era digital y postpatriarcal». *La Vanguardia*. Suplement *Cultura(s)*. <<http://www.lavanguardia.com/vida/20170225/42285454923/psicologia-era-digital-nuevos-grupos-sociales.html>>

Ubieto, José R. (2017b). «El suicidio. Un acto específicamente humano». *RTS: Revista de treball social* (núm. 210, pàg. 127-138).

Ubieto, José R.; Pérez Álvarez, M. (2018). *Niñ@s hiper*. Barcelona: Ned Ediciones.

